

KAREL BERKA (4. 5. 1923 – 24. 11. 2004)

Dňa 24. 11. 2004 zomrel prof. PhDr. Karel Berka, DrSc. Táto smutná správa zastihla okruh jeho blízkych, priateľov, kolegov a známych nepripravených, nečakane. Kto Karla Berku poznal, vedel, že mal ešte svoje životné zámery a konkrétne plány, ktoré mienil uskutočniť.

Karel Berka sa narodil 4. mája 1923 v moravskej Břeclavi v rodine stredoškolského profesora matematiky a fyziky. Tu sa začal odvíjať jeho život bohatý na udalosti a príbehy, ktoré rôznym spôsobom formovali jeho osobnosť a postoj k životu. Do jeho života výrazne a až príliš skoro zasiahla vojna. V októbri ako osemnásťročný bol nasadený do tábora na nútené práce. Prešiel ich niekoľko. Stali sa zdrojom hlbokých zážitkov, skúseností i rozhodnutí. Ako sám spomínal, iracionalita vojny výrazne ovplyvnila jeho životnú dráhu – rozhodnutie venovať sa štúdiu a práci v oblasti logiky. Po vojne začal študovať na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne, ktorú ukončil v roku 1951. Po štvorročnom učiteľskom pôsobení v okrese Jablonec nad Nisou prešiel pôsobiť v roku 1955 na Filozofickú fakultu Univerzity Karlovej. Tu sa začali roky jeho vedeckej a pedagogickej práce. Už ako pripravený a zrelý vedec získal miesto stážistu na Humboldtovej univerzite v Berlíne (1963), následne päť rokov pôsobil ako docent a profesor logiky na univerzite v Lipsku. Práve prácou na tejto univerzite sa výrazne zaslúžil o výchovu mladej generácie nemeckých logikov. V roku 1968 sa stal vedúcim vedeckým pracovníkom na Filozofickom ústave ČSAV, kde pôsobil nepretržite do odchodu na dôchodok. Spomenúť treba jeho jednoročné pôsobenie ako profesora na Pensylvánskej štátnej univerzite v USA (1969).

Život Karla Berku je vyplnený vedeckou, pedagogickou a rôznorodou organizačnou prácou. Dominantnými oblasťami jeho celoživotnej vedeckej činnosti bola logika, najmä dejiny logiky, metodológia vied, filozofia a teória vedy. O jeho aktivite v týchto oblastiach svedčí jeho vyše 400 prác (monografií, vedeckých a odborných článkov, učebníc, recenzií).

Osobitne treba spomenúť a oceniť výsledky práce K. Berku v oblasti dejín logiky v rôznych obdobiach jeho činnosti. Spomeňme jeho niektoré monografické práce s touto tematikou *O vzniku logiky* (1959), *K dejinám výrokovej logiky v antike* (1959), *Aristoteles* (1966), ďalej reprezentatívny výber *Logik – Texte* (spolu s L. Kreiserom (1972, 1982, 1986) s príslušnými komentármi k daným textom. V roku 1994 vyšli *Stručné dejiny logiky*; zrejme ide o prvý český stručný, ale ucelený výklad dejín logiky.

Pri hodnotení Berkovej práce z dejín logiky nemožno zabudnúť ani na práce venované štúdiu dejín českej logiky. Tejto tematike venoval celý rad štúdií. Na Slovensku si veľmi ceníme, že K. Berka nielen podporil výskum dejín logiky a metodológie vied rozvíjaných aj u nás, ale že sa aktívne zúčastnil na tejto práci. Jeho štúdiá sú publikované v zborníku *Dejiny logiky a metodológie vied na Slovensku a v Čechách* (Bratislava 2002). Žiaľ, jeho ďalšie zámery v tomto smere zostanú nenaplnené.

V rámci dejín logiky existuje téma, ktorá má v Berkovom úsilí o poznanie dejín logiky špecifické miesto a bola jeho srdcovou záležitosťou. Je to téma venovaná logike B. Bolzana. Okrem publikovaných štúdií napísal aj knižnú prácu *B. Bolzano* (1981), v ktorej podal živý obraz o živote a dráhe významného pražského logika, priekopníka logickej sémantiky, ale i matematika a filozofa. O tejto téme bol ochotný celé hodiny zanietené diskutovať. Videl veľký význam skúmania diela B. Bolzana pre českú kultúru.

Významnú úlohu zohrali aj komentáre K. Berku k Aristotelovým logickým spisom, ktoré sú známe pod spoločným názvom *Organon* (1958 – 1978).

K. Berka sa svojou dlhoročnou prácou vypracoval medzi odborníkov v dejinách logiky uznávaných u nás i v zahraničí.

Zaujímavou a významnou oblasťou vo vedeckovýskumnej práci K. Berku má metodologická problematika, najmä téma teórie merania. Výsledky z tejto oblasti prezentoval v štúdiách a monografiách. Z monografií spomenieme *Škály měření* (1972), anglický preklad (1982), *Teorie očekávaného užítiku* (1974), ale osobitne *Měření. Pojmy, teorie, problémy* (1977), ktorá bola preložená do angličtiny a ruštiny. Medzinárodný ohlas, ktorý získal za výsledky týchto výskumov, bolí lepechom, ak si uvedomíme, že išlo o tematiku, ktorou sa zaoberalo mnoho významných metodológov a filozofov vedy.

Problematikou merania K. Berka nevyčerpал svoj záujem o tematiku filozofie a metodológie vied. Pozornosť sústredil aj na analýzu koncepcií dôležitých pre pochopenie historických koreňov a vývoj vedy. Predmetom jeho analýzy sa stali koncepcie filozofie vedy K. R. Poppera, T. S. Kuhna, L. Laudana, G. Holtona, ale i koncepcia tzv. finalizácie vedy.

Významná bola i činnosť K. Berku ako vysokoškolského učiteľa a školiteľa doktorandov, tak našich, ako aj zahraničných. Nepochybujeme o tom, že na túto jeho činnosť a pôsobenie si s vďakou spomínajú nielen bývalí spolupracovníci, ale aj študenti a doktorandi, ktorí dnes s odstupom času dokážu oceniť to, čo im K. Berka svojím nezištným pôsobením dal a umožnil získať.

K. Berka urobil mnoho užitočnej práce pri šírení modernej logiky a metodológie vied u nás. Jeho práce boli úzko spojené s jeho pedagogickou a popularizátorskou činnosťou. Uvedieme aspoň niektoré: *Moderní logika* (spolu s O. Zichom a kol.) (1958); *Co je logika* (spolu s M. Mlezivom) (1962); *Logika* (s M. Jaurisom) (1978); *Co víte o moderní logice* (s V. Čechákom a I. Zapletalom) (1981); *Logika a metodologie pro žurnalisty* (s J. Rybovou) (1988). Tieto práce mali výrazný vplyv na rozvíjanie logického myslenia v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch na Slovensku.

K. Berka patrí do generácie a skupiny českých logikov, ktorí sa významne zaslúžili o rozvoj modernej logiky v Čechách i na Slovensku od polovice päťdesiatych rokov, o rozvoj spolupráce s filozofmi a logikmi na Slovensku, ktorá pretrvala do dnešných dní a úspešne pokračuje. Ocenenie si zaslúži aj organizačná práca v domácich a zahraničných vedeckých inštitúciách, vedeckých spoločnostiach, redakčných radách časopisov, reprezentácie našej vedy na medzinárodných kongresoch.

K. Berka patril medzi ľudí, ktorí dokázali byť kritickí, mať nadhľad a zachovať si úctu k práci iných. Získal si veľa priateľov na Slovensku. Prežil s nami veľa krás-

nych chvíľ pri rôznych príležitostiach. Svojou prácou a vzťahom k ľuďom si získal naše uznanie, úctu a priateľstvo.

Patríme medzi tých, ktorí úmrtie K. Berku považujú za veľkú stratu a pociťujú hlboký smútok. Úctu k nemu nepovažujeme len za ornament. Pre život K. Berku platia slová Stefana Zweiga, ktoré sme vyslovili pred rokom pri jeho životnom jubileu: „Len ten, kto prekonal jas a tmu, vojnu a mier, vzostup i pád, prežil ozajstný život.“

Jozef Viceník

NOVÝ FILOZOFICKÝ ČASOPIS

Nový filozofický časopis, ktorého prvé číslo sa nám na konci minulého roku dostalo do rúk, nesie názov *Studia Neoaristotelica*. Jeho podtitul znie: Časopis pro aristotelcky orientovanou kresťanskou filozofiou. Redakčnú radu tvoria učители filozofie, z ktorých väčšina pôsobí na teologických fakultách v Českej a v Slovenskej republike. To môže vyvolať dojem, že vznikol časopis, ktorého zameraním je stať sa tribúnou pre jednu skupinu autorov, identifikovateľných predovšetkým príslušnosťou ku katedrám filozofie na teologických fakultách. Ako nás však presvedčia úvodné slovo predsedu redakčnej rady Stanislava Sousedíka, tento časopis za svoj vznik vďaka práve naopak, úsilíu oslobodiť sa z tých väzieb na akademickú inštitúciu, aké dnes charakterizujú takmer všetky české a slovenské filozofické časopisy. *Studia* nechcú byť orgánom inštitúcie, ba ani inštitúcií. Svoju identitu tento časopis definuje postojom, názorom, ideovou orientáciou. Stanislav Sousedík vzápätí naznačuje, z akých zdrojov sa napája úsilie o koncipovanie súčasnej aristotelovsky orientovanej metafyziky. Prvým z nich je tá vetva analytickej filozofie, ktorá sa zbavila novopozitivistických averzií k metafyzike a začala ju budovať ako svoju špeciálnu disciplínu. Druhým z týchto zdrojov je tzv. druhá scholastika, t. j. kresťansky orientovaný aristotelizmus, ktorý sa v univerzitnom prostredí rozvíjal od polovice 15. do polovice 18. storočia.

Zrodil sa teda časopis, ktorý si hneď na začiatku určil ideové východiská a vytýčil smer, ktorým chce postupovať. Tento zámer spolu s redakčným a autorským zabezpečením oprávňujú očakávanie, že nový časopis bude nielen platformou jednej názorovej skupiny, ale svojimi výsledkami sa produktívne prejaví v širšom kontexte českého a slovenského filozofického myslenia. Možno nie je prehnané vysloviť nádej, že jeho vznik signalizuje postupné prekonávanie štádia, keď v našich filozofických štúdiách recepcia prevažovala nad samostatným rozvíjaním problémov a koncepcným rozvíjaním disciplíny. V tejto nádeji ma posilňuje obsah prvého čísla, a to tak obsahovým záberom príspevkov, ako aj spracovaním jednotlivých tém. Nás, slovenských filozofov môže navyše potešiť, že medzi deklarovanými zámermi nájdeme aj odhodlanie byť časopisom „česko-slovenským“, čo sa prejavuje už aj v tomto prvom čísle (príspevkom Michala Chabada a recenziami monografií P. Cmoroja a P. Voleka).

Miroslav Marcelli